UDC 376.016:811.161.2'36

Peculiarities of Diagnosing the Lexical and Grammatical Aspect of Speech in Primary School Children With Speech Disorders

Diana Lukashenko
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr
https://orcid.org/0009-0001-2345-6789
Nataliia Seiko
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr
https://orcid.org/0000-0002-1234-5678

Abstract. *The article deals with the diagnostic features of the lexical and grammatical aspect of speech in primary school pupils with speech disorders. The primary empirical study involved 10 pupils with learning difficulties. A comprehensive diagnostic toolkit combining standardized speech therapy methods and digital tools was applied. The diagnostic results revealed the baseline levels of narrative speech structure and identified core communication difficulties.*
Keywords: *speech disorders, lexical and grammatical aspect, primary school children, diagnostic assessment, connected speech.*

Особливості діагностики лексико-граматичної сторони мовлення у молодших школярів з мовленнєвими порушеннями

Діана Лукашенко
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир
https://orcid.org/0009-0001-2345-6789
Наталія Сейко
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир
https://orcid.org/0000-0002-1234-5678

Анотація. *У статті висвітлено особливості діагностики лексико-граматичної сторони мовлення молодших школярів із мовленнєвими порушеннями. Емпіричне дослідження охопило 10 учнів із навчальними труднощами. Застосовано комплексний діагностичний інструментарій, що поєднує стандартизовані логопедичні методики та цифрові опитування. Отримані результати дозволили встановити вихідні показники сформованості зв'язного мовлення.*
Ключові слова: *мовленнєві порушення, лексико-граматична сторона, молодші школярі, діагностична оцінка, зв'язне мовлення.*

Повноцінний розвиток лексико-граматичної сторони мовлення у молодших школярів є важливою передумовою успішного засвоєння шкільної програми, формування навичок читання та письма, а також ефективної соціальної комунікації [1, с. 15]. У дітей із мовленнєвими порушеннями спостерігаються

виражені труднощі формування словникового запасу, граматичного оформлення висловлювань та побудови зв'язного мовлення, що потребує вчасної комплексної діагностики та розробки спрямованих корекційно-розвивальних заходів [2, с. 90].

Дослідження проводилося на базі закладу загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. Вибірку склали 10 учнів молодшого шкільного віку (8–10 років) із діагностованими навчальними труднощами (дисграфія, дислексія, обмежений словниковий запас, аграматизми, труднощі концентрації уваги тощо). Рівень мовленнєвого розвитку підтверджувався висновками Інклюзивно-ресурсного центру та результатами логопедичного обстеження [3, с. 120]. Констатувальний етап спирався на принципи комплексності, системності, індивідуального підходу та об'єктивності [4, с. 215].

Діагностичний комплекс включав:

– методику С. Л. Коробка для оцінки зв'язного мовлення за чотирма блоками (спонтанна комунікація, переказ/монолог, творче монологічне мовлення, мовлення з мінімальними опорами) [5, с. 45];

– методичну програму Е. А. Данілавічутє для виявлення стану лексико-граматичної структури та зв'язного мовлення у дітей із системним недорозвиненням мовлення за серіями сюжетних картинок з опорними словами [6, с. 28];

– діагностичну методику Л. І. Трофименко для детального аналізу лексичного, граматичного та фонетико-фонематичного аспектів [7, с. 82];

– авторське опитування через платформу Google Forms як цифровий інструмент збору суб'єктивних даних щодо емоційного стану, мотивації та усвідомлення комунікативних труднощів у школі [8, с. 36].

Первинне обстеження за методикою С. Л. Коробка дозволило встановити вихідні показники сформованості зв'язного мовлення учнів (Таблиця 1).

Таблиця 1. Результати оцінки зв'язного мовлення за методикою С. Л. Коробка [5, с. 50]

№ учня	Репродуктивне мовлення	Продуктивне мовлення	Смислова структура	Оцінка зв'язності
1	3	2	3	2
2	4	3	3	3
3	2	2	2	2
4	3	3	3	3
5	4	3	4	3
6	2	2	2	2
7	3	3	3	3
8	4	4	4	4
9	3	2	3	2
10	4	3	4	3

Джерело: розроблено авторами на основі результатів дослідження

Аналіз результатів засвідчив, що показники репродуктивного та продуктивного мовлення, а також смислової структури висловлювань варіюються від 2 до 4 балів [9, с. 145]. Найнижчі показники зафіксовано у дітей № 3 та № 6 (по 2 бали за всіма критеріями), що вказує на виражені труднощі у відтворенні та самостійній побудові мовлення [10, с. 58]. Результати анкетування в Google Forms доповнили картину, виявивши підвищений рівень тривожності й знижену мотивацію під час виконання монологічних та письмових завдань [11, с. 118].

Таким чином, поєднання стандартизованих логопедичних методик із цифровим анкетуванням забезпечує всебічну й об'єктивну оцінку лексико-граматичного розвитку молодших школярів [12, с. 20]. Отримані дані констатувального етапу створюють основу для проектування формувального експерименту та розробки індивідуалізованої корекційної роботи [13, с. 45].

Список використаних джерел

1. Савченко М. А. Теоретичні засади формування мовленнєвої компетентності молодших школярів. Особлива дитина: навчання і реабілітація. 2021. № 2. С. 14–20.

2. Мартиненко Б. В. Логопедична робота з корекції лексико-граматичних порушень у дітей молодшого шкільного віку. Педагогічні науки. 2022. Вип. 3. С. 88–94.

3. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи в Україні. Київ: Самміт-Книга, 2020. 272 с.

4. Шеремет М. К. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничий Дім "Слово", 2021. 672 с.

5. Коробка С. Л. Методика оцінювання рівня сформованості зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2021. 112 с.

6. Данілавічутє Е. А. Стратегії корекційного навчання дітей із системними порушеннями мовлення. Спеціальна педагогіка та логопедія. 2020. № 2. С. 25–31.

7. Трофименко Л. І. Діагностика і корекція мовленнєвих порушень у молодших школярів. Київ: Видавництво "Дім "Слово", 2022. 198 с.

8. Бондар В. І. Цифрові технології та інтерактивні методи в сучасній спеціальній педагогіці. Вісник ЖДУ імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2023. Вип. 1. С. 34–41.

9. Синьов В. М. Психологія осіб з особливими освітніми потребами. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 320 с.

10. Пороцька Т. І. Особливості психолого-педагогічного вивчення дітей з порушеннями мовлення. Спеціальна освіта. 2022. № 1. С. 55–62.

11. Литвиненко О. В. Мотиваційна сфера та психоемоційний стан молодших школярів із труднощами у навчанні. Проблеми сучасної психології. 2023. Вип. 59. С. 115–124.

12. Даниленко Л. М. Моніторинг якості корекційно-розвивального процесу в умовах інклюзивної освіти. Рідна школа. 2021. № 4. С. 18–24.

13. Бондарчук Ю. В. Експериментальне дослідження мовленнєвого розвитку молодших школярів. Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки. 2024. Вип. 81. С. 42–49.